

ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΣΧΟΛΕΙΩΝ «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ» ΤΟ ΠΩΣ ΚΑΙ ΤΟ ΓΙΑΤΙ

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Λ.

Υπεύθυνη Κ.Π.Ε. Νάουσας, Μέλος της συντονιστικής επιτροπής του εθνικού δικτύου
e-mail: arapitsa@otenet.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σε όλο τον ελληνικό χώρο υπάρχουν βιομηχανικά μνημεία ιστορικής και πολιτισμικής αξίας, δείγματα της βιομηχανικής μας κληρονομιάς που δοκιμάζονται από τη φθορά του χρόνου. Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νάουσας, κατανοώντας την αναγκαιότητα διάσωσης της βιομηχανικής κληρονομιάς ξεκίνησε από το 2002 τη λειτουργία ενός ομώνυμου δικτύου σχολείων τοπικής εμβέλειας ενώ το 2005 προχώρησε στην επέκτασή του δικτύου σε εθνικό. Στόχος η κατανόηση την αξίας μελέτης και ανάδειξης της βιομηχανικής κληρονομιάς του τόπου μας. Προσδοκία η ανάπτυξη υπεύθυνης στάσης του ανθρώπου απέναντι στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον που θα οδηγήσει σε ορθολογικότερη χρήση του περιβάλλοντος και βέβαια στην αιετική αξιοποίηση του.

STYLIANOU L.

Head of Environmental Education Centre of Naousa, Member of Coordinating Network
Committee
e-mail: arapitsa@otenet.gr

ABSTRACT

In all Greek territories there are scattering industrial constructions of historic and cultural value, samples of our industrial heritage which have been worn off. The Environmental Education Centre of Naousa having realized the necessity of preserving our industrial heritage has established School Local Network since 2002 after that went ahead to the foundation of National School Network. The main objective of our School Network is the acknowledgement and value of study and the necessity of our Industrial Heritage. Our expectations, our development of responsibility towards natural and human environment that will lead to one of the rational use of environment and of course, to the continuous development.

Λέξεις κλειδιά: φυσικό, ανθρωπογενές περιβάλλον, σχέση ανθρώπου – φύσης, συλλογική μνήμη, διεπιστημονικότητα, βιοματική προσέγγιση, ανάληψη δράσης, οικολογική συνείδηση, πολιτισμός, κτήρια, μηχανές, προϊόντα, μελέτη πηγών.

1. Η ΕΝΝΟΙΑ

Η έννοια της βιομηχανικής κληρονομιάς επικαλύπτει πολλά πράγματα (κατασκευές, μηχανές, εξοπλισμό, γραπτά ή προφορικά αρχεία κ.ά), που όλα τους αξίζουν κάποια προσοχή στο μέτρο που συνεισφέρουν στη γνώση της ιστορίας των παραγωγικών δραστηριοτήτων μιας χώρας ή ενός πληθυσμού, ακόμη και αν δεν μπορούν να διατηρηθούν όλα, κάτι για το οποίο μόνο μετά από ενδελεχή μελέτη μπορεί κανείς να αποφανθεί.

Σύμφωνα με το καταστατικό της Διεθνούς Επιτροπής για τη διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς (TICCIH – The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage) η βιομηχανική κληρονομιά περιλαμβάνει τοποθεσίες, κατασκευές, βιομηχανικούς και βιοτεχνικούς εξοπλισμούς, μέσα μεταφοράς, προϊόντα, κάθε είδους εγκαταστάσεις και παράλληλα την επιστημονική τεκμηρίωση τους από γραπτές και προφορικές πηγές που σχετίζονται μ' αυτά. Σύμφωνα με την ιστορικό Χριστίνα Αγριαντώνη υπηρετεί διπλό σκοπό: από τη μια ικανοποιεί επιστημονικές περιέργειες και από την άλλη επιδιώκει να ενσωματώσει στο πεδίο της πολιτιστικής κληρονομιάς ποικίλες όψεις του υλικού και τεχνικού ανθρώπινου πολιτισμού. Ο δεύτερος αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην εποχή της μετάβασης στη μεταβιομηχανική κοινωνία, κατά την οποία αναπλάθεται ή εξαφανίζεται σταδιακά ένα παραγωγικό και τεχνικό σύστημα που επί δυο αιώνες προσδιόρισε τη ζωή των ανθρώπων.

Η θεματολογία των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης δεν αναφέρεται μόνο στο φυσικό περιβάλλον αλλά και στην ανθρώπινη παρέμβαση στη φύση. Ανατρέχοντας στο 1972 και στη Σύμβαση της UNESCO διαπιστώνουμε πως συστοιχίζονται οι μέχρι τότε διαφοροποιημένες έννοιες του φυσικού και «δομημένου» περιβάλλοντος. Θεωρείται πια δεδομένο πως οι έννοιες «Περιβάλλον, πολιτισμός, ιστορία» είναι αλληλεξαρτώμενες και συμπληρωματικές μεταξύ τους. Η γνωριμία με το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον, την τοπική γεωγραφία και ιστορία, ως μια περιβαλλοντική, ιστορική και πολιτιστική ενότητα, γίνεται με την αξιοποίηση των δεδομένων διαφόρων επιστημονικών πεδίων.

2. ΤΟ ΓΙΑΤΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΩΣ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ

Σε όλο τον αστικό ή ημιαστικό ελληνικό χώρο υπάρχουν διάσπαρτα βιομηχανικά κτίσματα ανεκτίμητης ιστορικής και πολιτισμικής αξίας, πολύτιμα δείγματα της βιομηχανικής μας κληρονομιάς, που λόγω της αποβιομηχάνισης, της αλλαγής παραγωγικών δραστηριοτήτων, ή της εξέλιξης της τεχνολογίας και των προσανατολισμών της αγοράς έχουν εγκαταλειφθεί και δοκιμάζονται από τη φθορά του χρόνου. Τα μνημεία αυτά κουβαλούν την ιστορία του βιομηχανικού πολιτισμού του τόπου και χρήζουν μέριμνας και μελέτης για να μη χαθούν αλλά αντίθετα να αναδειχθούν και να ενσωματωθούν στην τοπική κουλτούρα.

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νάουσας, κατανοώντας την αναγκαιότητα διάσωσης της βιομηχανικής κληρονομιάς ξεκίνησε από το 2002 τη λειτουργία ενός τοπικού δικτύου σχολείων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με θέμα: «Γνωριμία με τη βιομηχανική κληρονομιά» στο οποίο συμμετείχαν σχολεία της ευρύτερης περιοχής της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας. Με την εμπειρία που συγκεντρώθηκε και μετά το ενδιαφέρον που εκδηλώθηκε από σχολεία όλης της χώρας, το Κ.Π.Ε. Νάουσας προχώρησε στην ίδρυση δικτύου σχολείων εθνικής εμβέλειας με θεματικό τίτλο: «Βιομηχανική Κληρονομιά. Αξίες από το παρελθόν παρακαταθήκη για το μέλλον...». Το δίκτυο προχωρά στο δεύτερο χρόνο λειτουργίας του συντονίζοντας τα προγράμματα 63 σχολείων που είναι διάσπαρτα σε όλη την Ελλάδα,

Μεγάλη η προσπάθεια για να στηθεί και να λειτουργήσει το δίκτυο μέσα σε ένα αξιοπρεπές πλαίσιο που δεν θα προσβάλει την εκπαιδευτική μας υπόσταση. Πολλά τα προβλήματα που συναντήσαμε στην πορεία μας κυρίως από ανθρώπους που δεν κατανοούν τη σημασία ανάδειξης και διατήρησης της Βιομηχανικής κληρονομιάς του τόπου μας.

3. ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ

Η κατανόηση την αξίας μελέτης και ανάδειξης της βιομηχανικής κληρονομιάς του τόπου μας ως μαρτυρία ανθρώπινων δραστηριοτήτων με ιστορική και πανανθρώπινη σημασία, θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ.

Ειδικότερα το δίκτυο μας στοχεύει :

- ΎΣτην αναγνώριση, καταγραφή και αξιολόγηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε περιοχής.
- ΎΣτη διαμόρφωση ευνοϊκών στάσεων, δράσεων, νοοτροπιών και συμπεριφορών όσο αφορά τη βιομηχανική κληρονομιά,
- ΎΣτον επαναπροσδιορισμό της τραυματικής σχέσης ανθρώπου – φύσης ώστε οι μελλοντικές ανθρώπινες παρεμβάσεις να είναι φιλικότερες προς το περιβάλλον
- ΎΣτο άνοιγμα των σχολείων στην κοινωνία
- ΎΣτην επικοινωνία των μαθητικών ομάδων που μελετούν ίδιο ή παρόμοιο θέμα για να γνωρίσουν αν οι παρατηρήσεις και τα συμπεράσματα τους συμπίπτουν ή διαφέρουν, ώστε να δημιουργηθεί ένα κοινό πλάνο εργασίας και δράσης.
- ΎΣτην απάντηση ερωτημάτων όπως σε ποιον ανήκει αυτή η σύνθετη κληρονομιά, ποιος ιδιοποιείται και διαχειρίζεται τη συλλογική μνήμη; Αποτελεί τελικά η βιομηχανική κληρονομιά, ως ένα κοινωνικό αγαθό, δύναμη σε μια δημοκρατική κοινωνία;

Προσδοκία μας είναι, η ανάπτυξη μιας υπεύθυνης στάσης του ανθρώπου απέναντι στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον που θα οδηγήσει σε ορθολογικότερη χρήση του περιβάλλοντος και βέβαια στην αειφορική αξιοποίησή του. Για να προωθήσουμε τους στόχους μας συνεργαζόμαστε με Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, με υπευθύνους Π.Ε. όλων των βαθμίδων με κυβερνητικούς και μη φορείς (π.χ. Ινστιτούτο Ελληνικών μύλων, Το ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Επιτροπής για τη διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς, την εφορεία Νεοτέρων μνημείων Κ. Μακεδονίας κ.ά. .)

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Σημαντικό στοιχείο προσέγγισης του αντικειμένου μελέτης μας όταν υλοποιούμε ένα πρόγραμμα είναι να ακολουθούμε τις βασικές αρχές που διέπουν την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Τη διεπιστημονικότητα, τη συνολική θεώρηση της έννοιας περιβάλλον, το συνδυασμός λειτουργίας γνωστικού και ψυχοκινητικού πεδίου του παιδιού, που συμβάλουν στη δημιουργία με βιωματικό τρόπο, οικολογικής και ιστορικής συνείδησης στους μαθητές μας

Η προτεινόμενη μεθοδολογία είναι:

- § Βιωματική προσέγγιση θεμάτων (επισκέψεις, παρατηρήσεις, μελέτη στο πεδίο).
- § Διεπιστημονική θεώρηση που απορρέει από την ανάγκη να ερευνηθούν όλες οι πιθανές αλληλεξαρτήσεις στο χώρο και στο χρόνο καθώς και το σύνολο των πηγών τεκμηρίωσης γι' αυτό συνδράμουν (η ιστορία, οικολογία, χημεία, φυσική, κοινωνιολογία, οικονομία, λαογραφία, φιλολογία, κ.λ.π.).
- § Άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία (συνεργασία με την Αυτοδιοίκηση, Συλλόγους, Υπηρεσίες, Πολίτες, Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων, TICCHI).
- § Η ομαδοσυνεργατική εργασία (λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών)
- § Ελευθερία στην επιλογή των υποθεμάτων βασισμένη στην ευρύτερη θεματολογία του δικτύου ανάλογα με τα τοπικά προβλήματα και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.
- § Η πλουραλιστική προσέγγιση και επεξεργασία των θεμάτων, η ενθάρρυνση στη διατύπωση διαφορετικών απόψεων, σύγκριση αυτών, κριτική μελέτη, σεβασμός στη διαφορετική άποψη.
- § Σύνθεση των στοιχείων μελέτης, κατάληξη σε συμπεράσματα, διατύπωση προτάσεων, ενημέρωση της κοινής γνώμης με εκδηλώσεις, μέσω του τοπικού τύπου κ.λ.π.
- § Ανάληψη δράσεων στα πλαίσια της θεματικής που επεξεργάζονται.

Για να πετύχουμε τους στόχους μας προσπαθούμε να στηρίξουμε την προσπάθεια των εκπαιδευτικών με

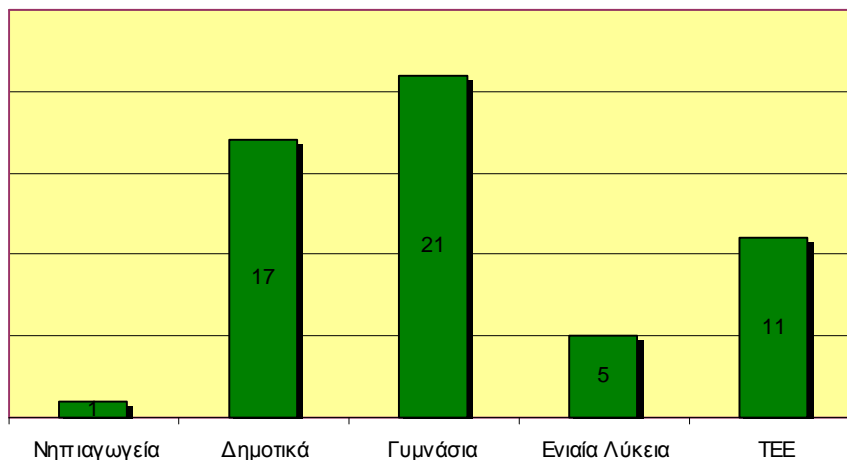
1. Επιμορφωτικά σεμινάρια και συνέδρια

2. Εκπαιδευτικό υποστηρικτικό υλικό. Σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου οργανώνουμε ένα βιβλίο -εκπαιδευτικό υλικό- εύχρηστο για τον εκπαιδευτικό που θα περιέχει 10 θέματα υποδείγματα μελέτης καταμελημένα σε πόλεις αναφοράς. Η μεθοδολογία θα είναι project και η διαπραγμάτευση διεπιστημονική. Τα θέματα διαπραγμάτευσης συντάσσονται με τις **θεματικές ενότητες του δικτύου** που είναι:
 - I. Βιομηχανικά κτήρια.
 - II. Μηχανές – Εργαλεία
 - III. Βιομηχανικό προϊόν.
 - IV. Μέσα συγκοινωνίας – μεταφοράς.
 - V. Κοινωνία της εργασίας
 - VI. Μελέτη πηγών.
 - VII. Προβιομηχανική εποχή.
 - VIII. Φυσικοί τόποι βιομηχανικής εκμετάλλευσης
 - IX. Τεχνικά έργα και έργα υποδομής.
3. Όλοι γνωρίζουμε ότι το Internet είναι εργαλείο που προσφέρει τη δυνατότητα διάδοσης και αποθήκευσης της πληροφορίας, τη δυνατότητα οργάνωσης και συντονισμού δράσεων, καταλύει τα εμπόδια των αποστάσεων και του χρόνου. Η λειτουργία της ιστοσελίδας του δικτύου μας www.viomkliron.gr θα παίξει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση των στόχων του δικτύου. Σε αυτή την βάση δεδομένων κάθε σχολείο θα αναρτά το αποτέλεσμα της δουλειάς του ή τους προβληματισμούς του έτσι ώστε οι πληροφορίες να ρέουν και να αντιμετωπίζονται κοινά προβλήματα. Η επικοινωνία με φορείς και σχολεία θα δώσει τη δυνατότητα να ανταλλαγής εμπειριών, αξιολόγησης των δράσεων και προώθησης γενικότερα του δικτύου

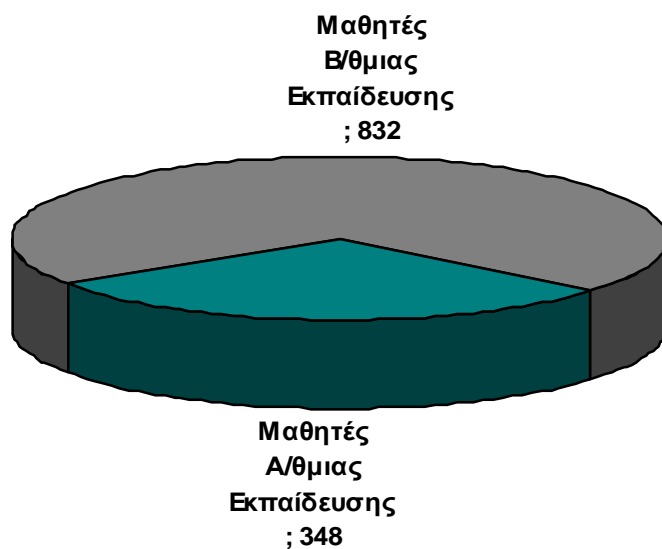
5. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Συμμετείχαν 832 μαθητές της Δευτεροβάθμιας και 348 μαθητές της Πρωτοβάθμιας (γράφημα 2). Συμμετείχαν 25 εκπαιδευτικοί της Α/θμιας Εκπ/σης εκ των οποίων 11 άνδρες και 14 γυναίκες και 57 εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπ/σης εκ των οποίων 30 άνδρες και 27 γυναίκες (Γράφημα 3). Η θεματολογία των προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν συντάχθηκε με τις θεματικές ενότητες του δικτύου ενώ τα στατιστικά μας (γράφημα 4)δείχνουν πως πολλά σχολεία προτίμησαν να επεξεργαστούν θέματα που αφορούσαν την πρωτοβιομηχανική εποχή και τα βιομηχανικά κτήρια του τόπου τους. Τα σχολεία που συμμετείχαν στο δίκτυο είχαν εμπειρία υλοποίησης περιβαλλοντικών προγραμμάτων σε ποσοστό 50 % για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και 70% τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

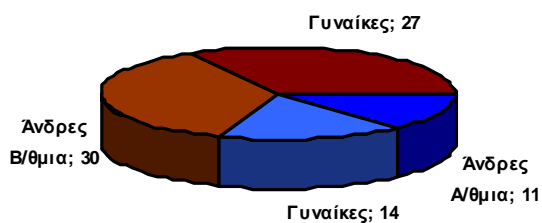
Γράφημα 1. Σχολεία δικτύου ανά βαθμίδα εκπαίδευσης.

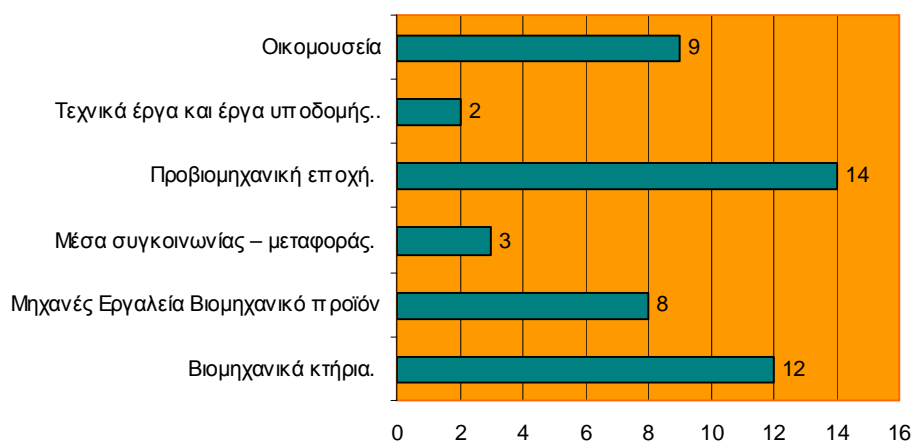
Γράφημα 2. Μαθητές των δύο βαθμίδων

Γράφημα 3. Φύλο και βαθμίδα εκπαίδευσης συντονιστών εκπαιδευτικών ομάδων

Γράφημα 4. Θεματικά πεδία προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν

6. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ - ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Στον χρόνο που πέρασε το δίκτυο οργάνωσε και υλοποίησε το πρώτο επιμορφωτικό σεμινάριο με τη συμμετοχή 57 εκπαιδευτικών των δύο βαθμίδων εκπαίδευσης, 2 ημερίδες, συναντήσεις εργασίας με την παιδαγωγική ομάδα που ανέλαβε την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και την πρώτη απολογιστική συνάντηση της συντονιστικής επιτροπής στο Βιομηχανικό πάρκο του Λαυρίου.

Ο απολογισμός των δράσεων της συντονιστικής επιτροπής αφορούσε τον τρόπο οργάνωσης και συντονισμού των σχολείων και οδήγησε στη διατύπωση συμπερασμάτων που σε γενικές γραμμές είναι: Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων λειτουργίας του δικτύου να έχει δύο παραμέτρους .

1. Την αξιολόγηση του συντονισμού δράσεων του
2. Την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της δουλειάς των σχολικών ομάδων.

Στο σύνολο των 62 σχολείων, κοινοποίησαν τα αποτελέσματα της δουλειάς τους 25 τα υπόλοιπα συνεχίζουν και φέτος ενώ ένας αριθμός σχολείων δεν έχουν απαντήσει στις προσπάθειες επικοινωνίας. Η έλλειψη επικοινωνίας με ένα μικρό αριθμό σχολείων οδηγεί στον επαναπροσδιορισμό του τρόπου συντονισμού του δικτύου. Η πρόταση της συντονιστικής επιτροπής είναι να δημιουργεί ένα πλέγμα συντονισμού όπου τον κεντρικό ρόλο αναλαμβάνει το Κ.Π.Ε. που έχει οργανώσει το δίκτυο ενώ Κ.Π.Ε. και Υπεύθυνοι Π.Ε. ,που συνεργάζονται με το συντονιστικό Κ.Π.Ε., να αναλάβουν τον συντονισμό των σχολείων της περιφέρειας τους ή των νομών εμπέλειας ώστε να υπάρχει περισσότερη και στενότερη προσωπική επικοινωνία. Θα προσπαθήσουμε το σχολικό έτος 2006 -2007 να έχουμε περισσότερο ποιοτική και ουσιαστική συνεργασία με τις ομάδες εργασίας των σχολείων και μικρότερη ποσοτική αύξηση του αριθμού των ομάδων εργασίας.

Παρακολουθώντας μια σειρά παρουσιάσεων προγραμμάτων σχολείων εντύπωση μου έκανε η δουλειά της ομάδας εργασίας του 2^{ου} Λυκείου Ν. Ιωνίας Αττικής. Θέμα μελέτης τα κλωστοϋφαντουργεία της προσφυγικής συνοικίας της Ν. Ιωνίας. Η ευαισθησία με την οποία προσέγγισαν το θέμα βγαίνει μέσα από το ποίημα που έγραψαν και αφορά ένα παλιό εργοστάσιο που γκρεμίζεται σταδιακά και ανάλογα με τα συμφέροντα της εκάστοτε δημοτικής αρχής.

Τι και αν σε ξέχασαν οι άνθρωποι,
τι κι αν ακόμα σε θυμούνται οι σκιές,
τι κι αν ο κήπος σου άνθισε και φέτος.

Εσύ στέκεις κάθε φορά εκεί, θυμάσαι και νοσταλγείς,
πονάς ακόμα όταν σε χτυπά ο αέρας, αλλά δε μιλάς.
Δε λες τίποτα, απλά περιμένεις.
Λες και το έχεις πάρει απόφαση
πως μια μέρα θα γίνεις κι εσύ
ένα μοντέρνο, ψηλό, γυάλινο κτήριο.

Ίσως ο μόνος που θα κλάψει όταν χαθείς
είναι ο ένας και μοναδικός σου φίλος:
Μια ζωγραφιά πάνω σ' έναν τοίχο,
ένα πολύτιμο γκράφιτι,
μια σφραγίδα αγάπης και παντοτινής φιλίας.
(για το παλιό εργοστάσιο της ΕΒΥΠ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Pinard Jacques , (1985), Η αμύχανη αρχαιολογία , Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ
2. Ρεπούση Μ., (1995), Τα πολυμέσα στη διδασκαλία της ιστορίας – η περίπτωση του

3. COFIA στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ο.Ι.ΕΠ.Ε.-ΣΙΕΛ
4. Γεωργόπουλος Α. (Επμ.), (2005), Περιβαλλοντική εκπαίδευση Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται,
5. Τραγανού – Δεληγιάννη Ο., (2005), Γνωριμία με τη βιομηχανική κληρονομιά, Πρακτικά Σεμιναρίου Κ.Π.Ε. Νάουσας